

Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου, V.480¹¹

Παν. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 23/11/2020)

Ἀπὸ τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν: Διατάξεις τῆς Θείας Λειτουργίας³⁷, ἡ διάταξις ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, περιέχον τὰ Χειρόγραφα καὶ τὰ Κείμενα (ΙΔ΄ αἰών). Ἐπειδὴ παρακάτω κάνουμε ἐκτενὴ ἀνάλυση, χρησιμοποίησαμε κυρίως τὰ Κείμενα (Α΄ Τόμος), καὶ συμπεριελάβαμε λίγες φωτογραφίες ἐκ τῶν Χειρογράφων (Β΄ Τόμος).

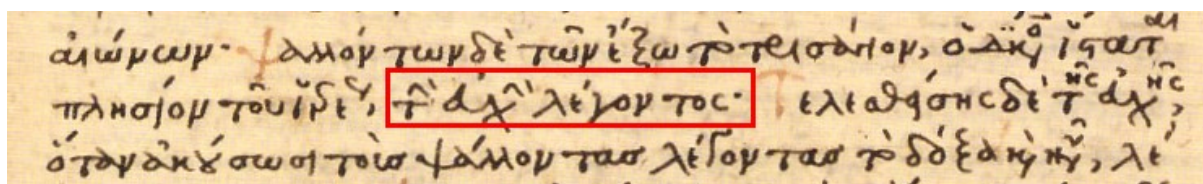
Παρατηροῦμε ὅτι τὸ χειρόγραφο δὲν ἀναφέρει τὶς Εὐχές, παρὰ μόνο τὶς ἐκφωνήσεις. Προφανῶς εἶναι Διάταξις, ἀλλὰ σημειωθήτω ὅτι οἱ παλαιοὶ ἱερεῖς (ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας ἐν τῷ κόσμῳ) λειτουργοῦσαν καθημερινά, καὶ τὶς Εὐχές τὶς ἐγνώριζαν ἀπ' ἑξῶ.

φ. 311β-312

«ποιοῦσι τὴν μικρὰν εἴσοδον. ...Καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος ἡρέμα³⁸. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, ..., λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν τῆς Εἰσόδου μυστικῶς. ...Τοῦ τροπαρίου δὲ τοῦ τελευταίου πληρωθέντος παρὰ τῶν ψαλλόντων, ...ὁ διάκονος... λέγει· Σοφία· ὀρθοί.».

φ. 312

«Ψαλλόντων δὲ τῶν ἑξῶ τὸ τρισάγιον, ὁ διάκονος ἵσταται πλησίον τοῦ ἱερέως τὴν Εὐχὴν λέγοντος³⁹. Τελεσθείσης δὲ τῆς Εὐχῆς, ὅταν ἀκούσωσι τοὺς ψάλλοντας λέγοντας τό Δόξα...».

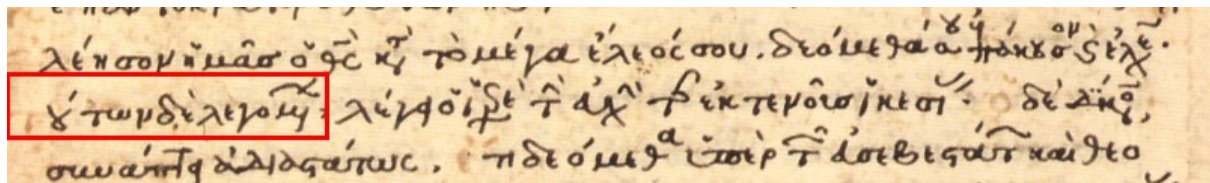
Βλέπουμε ὅτι ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι μιὰ ἀρμονικὴ ταυτόχρονη παραλληλία μεταξὺ τῶν **μυστικῶς ἀναγινωσκομένων** Μυστικῶν Εὐχῶν (ἐνδον τοῦ βήματος), καὶ τῶν ψαλλομένων (ἑξῶ) παρὰ τῶν ψαλτῶν.

³⁷ Διατάξεις τῆς Θείας Λειτουργίας κατὰ τὰ Βατοπαιδινὰ Χειρόγραφα τοῦ ΙΔ΄ αἰώνα, ἐκδ. Ἱερὰ Μεγίστη Μονὴ Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὅρος 2019.

³⁸ Μυστικῶς. Βλ. καὶ ὑποσ. 28.

φ. 312β-313

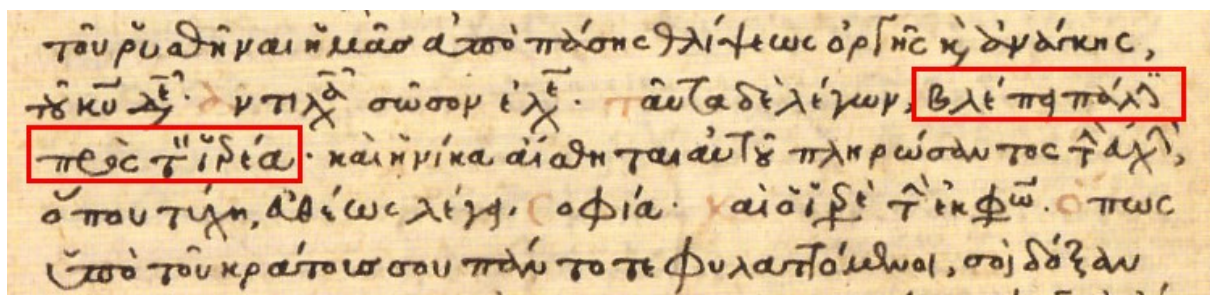
«Εἴτα σταθεὶς [ὁ διάκονος] ἐν τῷ συνήθει τόπῳ, ἄρχεται οὕτως· Εἵπωμεν πάντες.
... **Τούτων δὲ λεγομένων**³⁹, λέγει ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν τῆς Ἑκτενοῦς ἱκεσίας³⁹.
... Ἔτι δεόμεθα καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν διακονούντων. Ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν·
Ὅτι ἐλεήμων...».

φ. 313β

«**Ταῦτα δὲ λέγων ὁ διάκονος, βλέπει πρὸς τὸν ἱερέα καὶ ἡνίκα καταλάβῃ ὅτι ἐπλήρωσεν ἐκεῖνος τὴν Εὐχὴν**⁴⁰, εὐθέως λέγει· Σοφία. Ὁ ἱερεὺς· Ὅτι πρέπει Σοι πᾶσα δόξα...».

«**Ταῦτα δὲ λέγων, [ὁ διάκονος], βλέπει πάλιν πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ ἡνίκα αἰσθεται αὐτοῦ πληρώσαντος τὴν Εὐχὴν**⁴⁰, ὅπου τύχῃ εὐθέως λέγει· Σοφία. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν· Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους Σου...».

Ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι οἱ δεήσεις πού υπάρχουν μετὰ τὸ Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν: Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης..., Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου..., Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου..., ὅπως καὶ οἱ δεήσεις μετὰ τὴν ἐκφώνησιν· Ὅτι πρέπει Σοι πᾶσα δόξα...: Ἔτι καὶ ἔτι ... Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μονῆς ... Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ...κλπ., εἶναι διὰ νὰ καλύψουν τὸν χρόνον τῶν

³⁹ Παράλληλα, τῶν ἔξω ψαλλόντων, ὁ ἱερεὺς **μυστικῶς** τὰς Εὐχὰς. Βλ. καὶ ὑποσ. 28.

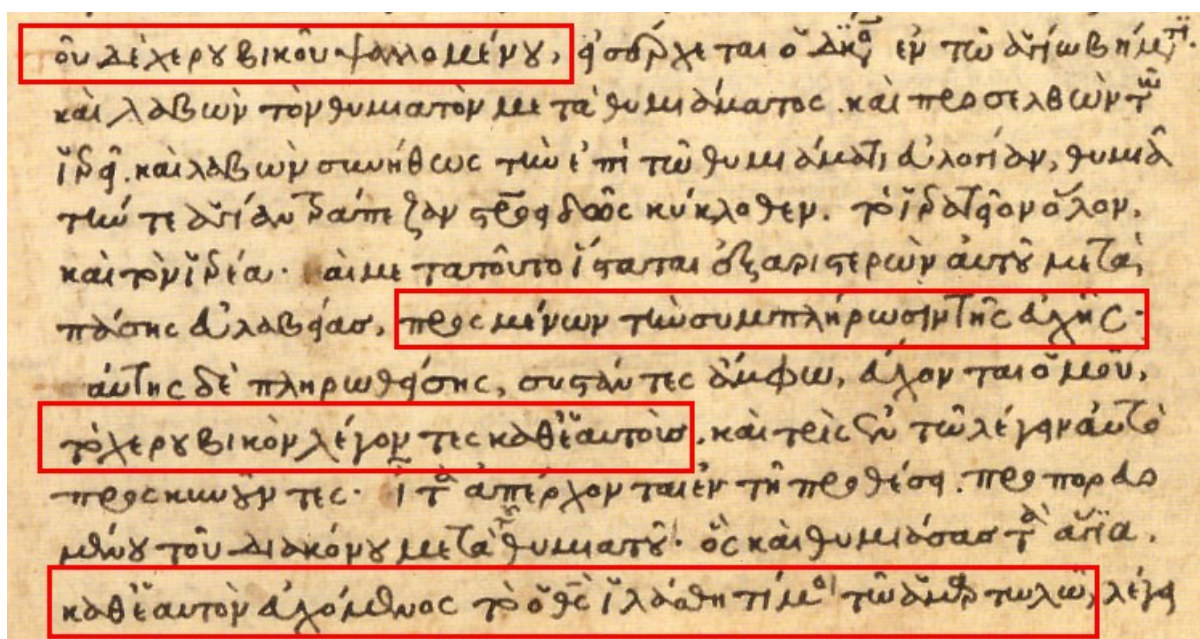
⁴⁰ Γιατὶ κοιτάζει τὸν ἱερέα γιὰ νὰ καταλάβῃ ὅτι τελείωσε ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν; Διότι δὲν τὴν ἀκούει, λέγονται μυστικῶς οἱ Μυστικὲς Εὐχές.

Μυστικῶν Εὐχῶν, διὸ καὶ λέγει [τοῦ ἱερέως] **πληρώσαντος τὴν εὐχὴν, ὅπου τύχη** [ὁ διάκονος] **εὐθέως λέγει**· Σοφία. Καὶ ὁ ἱερεὺς **τὴν ἐκφώνησιν**· Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους Σου...

Νομίζουμε, ὅτι - καίτοι δὲν ἀναγράφεται στὴν διάταξιν - **καὶ οἱ ἐπαναλαμβανόμενες ἑξ δεήσεις⁴¹ πρὸ τοῦ Πάτερ ἡμῶν**: Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, ..., Ἄγγελον εἰρήνης, ..., μέχρι Χριστιανὰ τὰ τέλη, ..., εἶναι διὰ ὅμοιον λόγον, διὰ νὰ καλύψουν τὸν χρόνον τῆς Μυστικῆς Εὐχῆς· Σοὶ παρακατατιθέμεθα... . Πρβλ. Ἐγκόλπιον Ἀναγνώστου π. Κ. Παπαγιάννη, 2005, σ. 192.

φ. 313β

«**Τοῦ δὲ Χερουβικοῦ ψαλλομένου**, εἰσέρχεται ὁ διάκονος ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, Καὶ μετὰ τοῦτο, ἴσταται ἑξ ἀριστερῶν αὐτοῦ [τοῦ ἱερέως] μετὰ πάσης εὐλαβείας, **προσμένων τὴν συμπλήρωσιν³⁹ τῆς Εὐχῆς**. Ταύτης δὲ πληρωθείσης, συστάντες ἄμφω εὐχονται ὁμοῦ, **τὸ χερουβικὸν λέγοντες καθ' ἑαυτοὺς⁴²** καὶ τρις ἐν τῷ λέγει αὐτὸ προσκυνοῦντες. ... [ὁ διάκονος] **καθ' ἑαυτὸν εὐχόμενος⁴²** τό· Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, ...».

⁴¹ Ἔχουν προηγουμένως λεχθεῖ στὰ «Πληρωτικά».

⁴² Καθ' ἑαυτὸν, καθ' ἑαυτοὺς = **μυστικῶς πρὸς τρίτους**.

Τοῦ Χερουβικοῦ ψαλλομένου, δὲν ἀκούγεται τίποτα ἀπὸ τὸ Ἱερόν. Κλείνουν τὰ μικρόφωνα τοῦ ἱεροῦ, ὅπως καὶ σὲ ὅλες τὶς μυστικὲς Εὐχές. Μόνον στὶς ἐκφωνήσεις (καὶ ἂν⁴³) ἀνοίγουν τὰ μικρόφωνα τοῦ Ἱεροῦ.

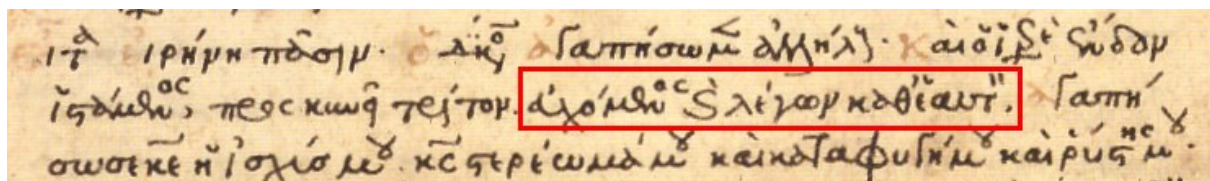
φ. 314β

«Καὶ στὰς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ λέγει· Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ....
... καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ· Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν...»

Ἡ Εὐχή δὲν ἀναφέρεται καθόλου. Ἄρα ὅταν ὁ διάκονος λέγει τὰ Πληρωτικά ἔξω, ὁ ἱερεὺς μέσα παράλληλα ἀναγινώσκει τὴν Μυστικὴν Εὐχήν, διὸ καὶ ἐκφωνεῖ εἰς τὸ τέλος.

φ. 314β

«Καὶ ὁ ἱερεὺς ἔνδον ἱστάμενος, ... εὐχόμενος καὶ λέγων καθ' ἑαυτόν⁴². Ἀγαπήσω Σε Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου. ...».

φ. 315-315β

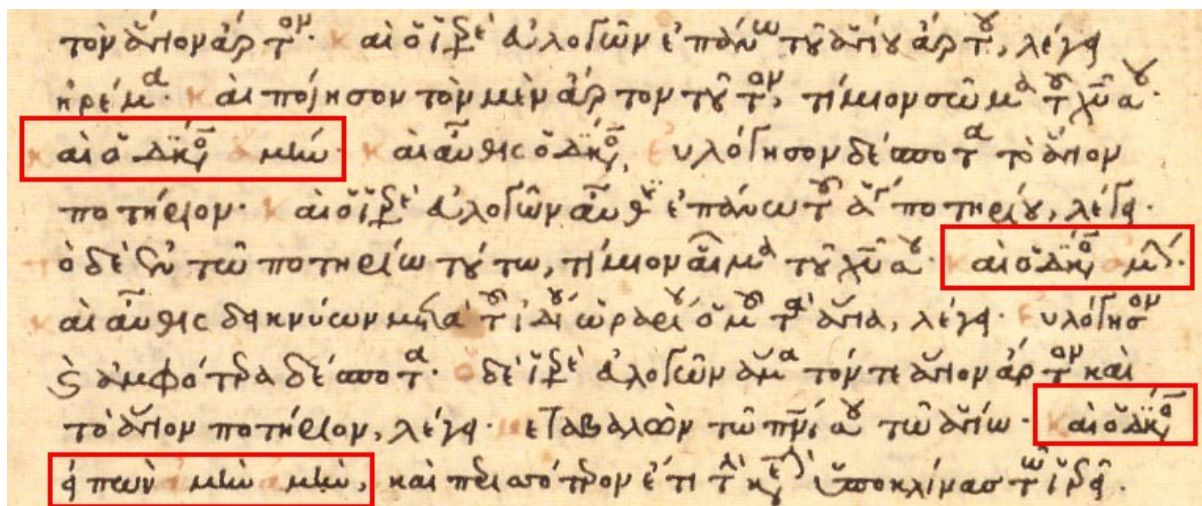
«Ὅτε δὲ μέλλει ὁ ἱερεὺς ποιεῖσθαι τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τελειοῦν καὶ τελειοῦν τὰ Ἅγια Δῶρα, ...**ὁ διάκονος... ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως⁴⁴.** Καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρίτον ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, **εὐχόμενοι καθ' ἑαυτούς⁴².**»

φ. 315β

⁴³ Ἡ Θεία Λειτουργία ἐθεσπίσθη ἄνευ μικροφώνων. Ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ διαφορὰ **μυστικῶς-ἐκφώνως**, τὰ μικρόφωνα «ἀλλοιοῦν» τὴν Θ. Λειτουργία, ἀφοῦ ποιοῦν τὰ πάντα ἐκφώνως. Πρό τούτοις δέ, ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἐστιάσει σὲ δύο πηγὲς ἤχου ταυτόχρονα, **ὅταν σύμφωνα μετὰ τὴν διάταξιν οἱ δύο πηγὲς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν ταυτόχρονα καὶ παράλληλα, ἢ μὲν πηγὴ ἔνδον τοῦ βήματος, ἢ δὲ ἑτέρα ἔξω τοῦ βήματος.**

⁴⁴ Γιατὶ ἔρχεται ἐγγύτερον τοῦ ἱερέως; Γιὰ νὰ ἀκούει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ τὰ λόγια εἶναι ἴσα-ἴσα νὰ ἀκοῦνε αὐτοί, καὶ μυστικῶς πρὸς τοὺς ἑξω.

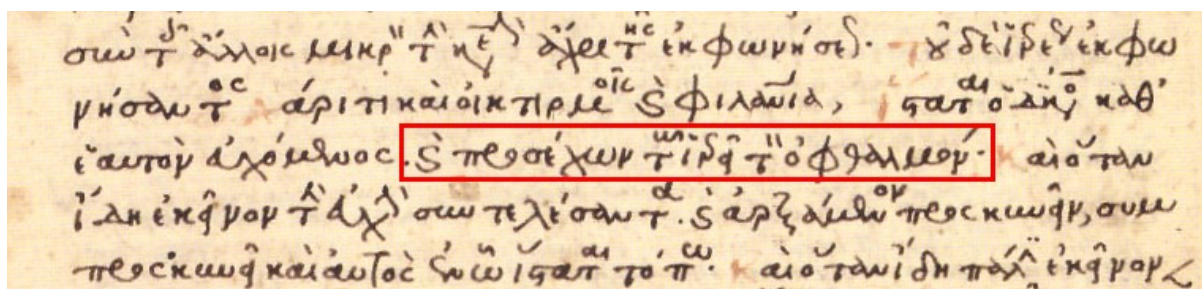
«Καὶ ὁ ἱερεύς, ..., λέγει ἡρέμα⁴⁵. Καὶ ποιήσον... . Καὶ **ὁ διάκονος· Ἀμήν**. ... Καὶ ὁ ἱερεύς, ... λέγει· Τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ.... . Καὶ **ὁ διάκονος· Ἀμήν**. ... Ὁ δὲ ἱερεύς, ... λέγει· Μεταβαλὼν.... Καὶ ὁ **διάκονος εἰπὼν· Ἀμήν, ἀμήν**, ...».

«... μνημονεύει καὶ ὁ διάκονος καθ' ἑαυτὸν⁴² τῶν τε κτητόρων τῆς μονῆς...».

φ. 316β

«Τοῦ δὲ ἱερέως ἐκφωνήσαντος· Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς... , ἵσταται ὁ διάκονος καθ' ἑαυτὸν εὐχόμενος⁴² καὶ προσέχων τῷ ἱερεῖ τὸν ὀφθαλμόν. Καὶ ὅταν ἴδῃ ἐκεῖνον τὴν Εὐχὴν συνετελέσαντα καὶ ἀρξάμενον προσκυνεῖν, συμπροσκυνεῖ καὶ αὐτὸς ἐν ᾧ ἵσταται τόπῳ».

Γιατὶ προσέχει στὰ μάτια τὸν ἱερέα ὁ διάκονος; Γιὰ νὰ καταλάβει πότε θὰ τελειώσει **μυστικῶς** τὴν Μυστικὴ Εὐχὴ ὁ ἱερεύς, διότι οὔτε καὶ ὁ διάκονος δὲν τὴν ἀκούει!

⁴⁵ Ἡρέμα, ἥτοι, ἴσα-ἴσα νὰ ἀκοῦνε αὐτοί, καὶ μυστικῶς πρὸς τοὺς ἑξῶ.